

Návrh na prohlášení nemovité věci za kulturní památku

Identifikační údaje věci:

Věc: násep s třemi mosty
Kraj: Jihočeský
Okres: České Budějovice
Obec: město Lišov

Umístění:

Dolní Slověnice

Katastrální území, parcelní číslo:

k. ú. Dolní Slověnice, pozemkové parcely č. 127/1 a 127/2 (pouze malé části ploch, kam zasahují části náspu), pozemková parcela č. 1122/1 (na tomto pozemku stojí předmětné tři mosty a násep, ale i dlouhá silnice)

Vlastník:

pozemkovou parcelu č. 1122/1 vlastní Jihočeský kraj, U Zimního stadionu 1952/2, České Budějovice 7, 370 01 České Budějovice; hospodaření se svěřeným majetkem kraje zajišťuje Správa a údržba silnic Jihočeského kraje, Nemanická 2133/10, České Budějovice 3, 370 10 České Budějovice
pozemkové parcely č. 127/1 a 127/2 vlastní Rybářství Třeboň Hld. a.s., Rybářská 801, 379 01 Třeboň

Charakteristika:

Situace:

Vesnici Slověnice rozdělují na dvě části jižní výběžek rybníka Dvořiště. Proto Dolní a Horní Slověnice spojuje pozoruhodné soumostí. Upřesněme, že tento systém dopravních objektů nepřekračuje vodní tok, ale rameno rybníka Dvořiště.

Popis věci:

Předmětem návrhu je násep celkové délky 117 m, přičemž rozměr zahrnuje i tři mosty osazené v jeho tělese. Násep, jak napovídá již jeho název, vznikl technikou odpovídající zemní sypané hrázi, ale liší se od ní právě tím, že díky zmíněným mostům vodu volně propouští, a proto násep neodolává jednostranně náporu vody. Z archivních materiálů (viz část Historie) víme, že násep (v archivním materiálu označený za val) se provedl „ze sypaného kamenného šterku a suti“. Upřesněme, že suti tehdejší doby obsahovala kámen, hlínu, popř. minimální množství vápenné malty. Od hráze se tento násep liší také zpevněním dvou návodních stěn velkými kameny, tedy na severní i jižní straně.

Ze zmíněných mostů jsou mosty východní (č. mostu 148-005) a prostřední (č. mostu 148-006) zděné – valeně klenuté. Západní most (č. mostu 148-007) je železobetonový rovný. Vznikly ve dvou etapách. Nejprve v roce 1857 došlo k výstavbě tří klenutých mostů. Jeden z nich byl v roce 1927 nahrazen mostem železobetonovým.

Most č. 148-007 je kamenný, valeně klenutý z lomového kamene, přímý, s mostními křídly na obou stranách. Opatřený na severní i jižní straně plným zděným zábradlím. Pochází z výstavby „trojmostí“ v roce 1857.

Most č. 148-006 je kamenný, valeně klenutý z lomového kamene, přímý, s mostními křídly na obou stranách. Opatřený na severní i jižní straně plným zděným zábradlím. Na severní parapetní zdi má osazený kamenný podstavec s litinovým křížem. V horní části kříže nechybí korpus Ježíše Krista. Rozšířenou patu kříže zdobí reliéf Panny Marie. Také tento most pochází z výstavby celého areálu v roce 1857. Kříž je osazen později.

Most č. 148-005 je železobetonový rovný, deskový, o jednom mostovém poli, přímý. Vybavený je zábradlím z železobetonových sloupků spojených ocelovými trubkami. Nahradil západní kamenný most vybudovaný v roce 1857. K výstavbě železobetonového mostu došlo v roce 1927.

Celý liniový areál spojuje asfaltová vozovka, která pokrývá jak násep, tak i mostovky. Při průjezdu autem tak působí dojemem, že areál tvoří jeden celek. Ostatně jako jeden celek byl také zkolaudován.

Hodnotné historické detaily a konstrukce:

- konstrukce všech mostů č. 148-005, 148-006 a 148-007 včetně několika detailů, zejména horních krycích desek zděného oplocení spojených ocelovými kramlemi
- kamenný podstavec s litinovým křížem na mostu č. 148-006
- těleso vlastního náspu

Stav:

dobrý, bez viditelných zásadních poškození.

Historie:

Počátky jednání o postavení «trojmostí» mezi Dolními a Horními Slověnicemi začínají v polovině 50. let 19. století. Stavba tohoto celku se realizovala v roce 1857, ale jeho dokončení včetně cesty na náspu i mostovkách se uskutečnilo až v říjnu 1859. Velmi zajímavá je vzhledem k souvislostem doba, kdy k výstavbě došlo. Takovéto řešení by byli schopni naši předkové stavebně zvládnout jistě již i mnoho desítek let dříve, ale téměř s jistotou můžeme konstatovat, že k tomu nedošlo z ekonomických důvodů. Díky archivní rešerši víme, že v rámci kolaudačních řízení (v letech 1858 a 1859) došlo ke sporům ohledně příspěvků na stavbu. A zatímco Horní Slověnice logicky vyzdvihovaly význam stavby kvůli usnadnění pohybu při dopravě do školy a do kostela, Dolní Slověnice a Dunajovice se naopak vyslovily proti praktické využitelnosti této stavby.

Realizace „trojmostí“ se tedy uskutečnila až téměř v samotném závěru tradičního budování staveb tohoto typu, jelikož o jednu generaci později by technické řešení vycházelo ze zcela jiných možností a jednoznačně by mělo industriální charakter.

Z dochované agendy Krajského úřadu České Budějovice víme, že Stavebně-technické oddělení krajského úřadu řešilo stavbu v součinnosti s jednotlivými obcemi, správami velkostatků, okresními hejtmanskými a pražským místodržitelstvím. Samotnou stavbou mostu se krajský úřad zabýval od poloviny roku 1856, kdy krajský inženýr poukazoval na nutnost přemostění Dvořiště mezi oběma Slověnicemi, protože řešil stávající absenci komunikace Horních Slověnic hlavně s ohledem na přesun dětí do školy a farníků do kostela. Koncem roku se pak už zabýval praktickými záležitostmi (průtočné kapacity mostů, výška vodní hladiny, apod.).

Koncem roku 1857 pak došlo k vyčíslení částky 1 240 zl., za provedení cestního náspu přes Dvořiště, a 1 220 zl., za následné postavení samotného trojmostí, a to stavitelem Janem Schwarzem z Českých Budějovic. Pronájem stavby celého úseku lišovsko-lomnické cesty byl řešen v první polovině roku 1858. V říjnu tohoto roku nájemce vyrozuměl krajský úřad o klesajícím kamenném náspu a také o vadném křídle slověnické mostní hlavy s požadavkem na dořešení včetně financování.

Kolaudační řízení započala v prosinci 1858, ale pro různé spory pokračující v následujícím roce. Nejzásadnější z těchto sporů se týkají příspěvků dotčených obcí na předmětnou stavbu.

Na podzim 1859 se dokončuje cesta z Hůrek do Dolních Slověnic. Ke dni 7. listopadu 1860 se nájemce stavby Schwarz zavazuje krajskému úřadu ke tříletému ručení za celý slověnický cestní násep.

Jedna z posledních zpráv o tomto trojmostí se týká odpovědi krajského úřadu ze dne 25. dubna 1863 na dotaz lišovského okresu ve věci provedené konečné kolaudace přímo na mostní stavbu. Podle sdělení Tomáše Nováka, nového nájemce, byl tehdy most od základů předán do užívání.

(Historie sestavena na základě archivní rešerše Státního oblastního archivu v Třeboni ze dne 17. července 2020, zpracované archivářem a historikem PhDr. Alešem Františkem Plávkem)

Webové stránky:

<https://www.dedictvilisovska.cz>; přistoupeno 18. října 2020, 20:03 hod.

Zdůvodnění podání návrhu:

Jedná se o ojedinělý celek objektů tvořících z funkčního hlediska jeden nedělitelný areál. Zcela jistě nic podobného – tj. kombinaci mostů s násypem, či spíš dlouhý násep doplněný třemi mosty – a dosud existujícího v Čechách neznáme. Takové propojení objektů bariérových a nebariérových umožňuje využití celku v podobě zařízení respektujícího i značně výrazné změny hladiny, avšak přesto se nejedná o inundační most, přestože tak pohledově působí!

Předmětný celek dopravních objektů vycházel nepochybně z požadavku relativně levné varianty komunikačního překonání vodní plochy, samozřejmě za podmínky zachování plné funkčnosti. Bez nadsázky tak lze mluvit o unikátním řešení. Hodnoty takového systému objektů zvyšuje vazba na kvalitní urbanistickou strukturu, která spočívá ve spojení urbanistických skladeb dvou historicky samostatných lokalit, Dolních a Horních Slověnic. Z leteckých snímků a map je zřejmé, že tradiční urbanistická struktura se až na malé výjimky dochovala v téměř nenarušené podobě.

Význam předmětného celku pro poznání technických objektů tohoto typu (dopravní stavby) zvyšuje skutečnost, že systém nepřekračuje vodní tok, jak je u mostů obvyklé, ale rameno rybníka Dvořiště.

Návrh na prohlášení za kulturní památku zahrnuje nejen oba starší valeně klenuté mosty a násypy, ale i mladší železobetonový most, jelikož celek těchto objektů je nejen nedělitelný funkčně, ale zároveň souběžná existence různě starých mostů dokládá jeho vývoj.

Při posuzování hodnot předmětného celku bereme v úvahu skutečnost, že nepochází, jak by bylo možné konstatovat na základě badatelských zkušeností, z barokního období, ale až ze samého závěru venkovského klasicismu.

V kulturně-historických souvislostech je neopominutelný význam celku coby krajnotvorného prvku nacházejícího se v prostředí kulturní památky – rybníka Dvořiště.

Autorizace návrhu:

PhDr. Radim Urbánek, vicepresident SOVAMM, říjen 2020

Přílohy:

obrazové přílohy, vč. katastrální mapy s vyznačením navržené ochrany